

«Bular Hudaýa bil baglanok»

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Söhbetdeşlik

написано kitapcy | 22 январа, 2025

"Bular Hudaýa bil baglanok" IHSAN ELIAÇYK: «BULAR HUDAYÁ BIL BAGLANOK»

• Ylahyýetçi Ihsan Eliaçygyň Odatv saýtyna beren interwýusy

Ylahyýetçi alym Ihsan Eliaçyk eýýäm birnäçe wagt bári gyzgyn seslenme döredýän çykyşlary bilen dillerden düşenok.

Hususanam, AKP hökümetiniň ýöredýän syýasatyna garşy yslam çeşmelerine esaslanyp edýän tankydy bellikleri birgiden gowurlaryň turmagyna sebäp bolýar. Bir gezek emewi dininiň öwredilýän Ymam Hatyp liseýlerini tamamlanlaryň kellesini sähel işledip bilenleriniň «ateist» bolma ähtimallygynyň bardygyny öňe süren Eliaçyk soňky gezek «konserwatiw mankurt» sözi bilen üns merkezine oturdy. 1-nji maý günü «Fatih» metjidinden «Taksim» meýdanyna çenli ýöräp kortež döreden we özlerine antikapitalist diýýän «Musulman ýaşlar» toparynyň AKP kongresiniň geçen günü çapdan çykan manifestiň taýýarlanmagyna gatnaşan Eliaçygyň pikirçe, «möjekler bilen hüjüm edýär, guzular bilen mäleşýärler» meňzetmesini eden AKP häkimiýeti kyblasyny ýitiren ýagdaýda dur. Premýer-ministr Erdogany wezipe ygtyýarlygyndan peýdalanylýan baýlyk toplamakda aýyplap, agyr dil bilen tankyt eden Eliaçyk «Mundan lider bolmaz. Munuň yzyna düşmek dürs däl. Munuň bilen ara çäk goýmaly. Muňa gylyç çekilmegi we «seni şunuň bilen dogrularys» diýmek gerek» diýdi.

Odatv saýtynyň adminstrasiýasy bolup batyrgaý çykyşlary arkaly gowur turuzýan Ihsan Eliaçyk bilen gürrüňdeş bolanymyzda AKP, konserwatiwlik we onuň özi aýtmyşlaýyn «liberallardan mysal alyp» ýaşaýyşymyzy talaýanlar barada pikir alyşdyk.

Günorta Amerikadaky sümme tokaýlaryň hususylaşdyrykan günü indeýleriň «mülk Inkiňkidir!» diýip gygyryşandyklaryny aýdan Eliaçyk hut şol günlerde Kábäniň 120 kilogram altyn bilen nagyşlanan matasynyň täzelenip, altynlaryň şol dabara gatnaşan

liderleriň arasynda paýlaşylýandygyna ünsi çekip, bu iki wakany deňeşdirýär we «Alla şol gün Käbede däl, «mülk Inkiňkidir!» diýip bagyran indeýleriň wyždanyndady» diýýär...

– AKP kongresiniň geçen günü daşarda kumanýa (gury azyk-cyhoň naök) paýlanandygyny, münberde-de premýer-ministr Erdoganyň çykyş edip duran wagty zalda aglaşýanlaryň bardygy görüldi. Bu sahnalar geçen ýyl Demirgazyk Koreýanyň döwlet ýolbaşçysy Kim Jonguň ölüminiň yzyndan zor bilen agladylan adamlary ýada salýandygy baradaky tankydy bellikleriň edilmegine getirdi. Kongresde düşülen fotosurata we onuň soňy barada nämeleri aýdyp bilersiňiz?

– Kongresiň geçen günü aglamyran konserwativ gatlagyň şuny bilmegi gerek: Gardaşym, eger siziň durmuşyňyzda iň belent gymmatlyk din bolýan bolsa, bu diniň bir pygamberi bar. Yzyna düşýän lideriňizi şoňa görä ölçerseňiz dogry bolmazmy? Pygamber nähili jemgyýetçilik durmuşynda ýaşan bolsa, yzyna düşýän lideriňizem şolar ýaly jemgyýetçilik durmuşynda ýaşamagy gerek. Pygamber nähili aradan çykan bolsa, musulman lideriňem şolar ýaly aradan çykmagy gerek.

Şindi serediň, pygamber ýigrimi üç ýyllap din we döwlet işini alyp barypdyr, pygamberlik edipdir. «Din-u-döwlet» sözi köne dilde aýdanymyzda, din we jemgyýetçilik işlerini öz içine alýar. Eger siz özüňizi bu işe bagyşlan bolsaňyz, özüňize degişli durmuşyňyz, özüňize aýran bähbidiňiz, peýdaňyz bolmaly däl.

Pygamberimiz (s.a.w) ýigrimi üç ýyllap ýeke donunda gezdi, ýeke dony bilenem gitdi. Yzynda hiç zady galmady. Hezreti Omaryň (r.a) öz işini edende öz şemini, döwletiň işini edende döwletiň mumuny ýakandygyny süýjedip-süýjedip birnäçe ýyllap Ymam Hatyp liseýleriniň gurnaýan dabaralarynda aýdan bolýarlar. Belki-de, Taýýip Erdogan munyň sahnasyny-da oýnady. Ol şonuň üsti bilen meşhurlaşdy. Şindiki ýaşayşyna serediň...

– Şindiki ýaşayşyna seredeniňizde näme görýärsiňiz?

– Şuny anyk aýdyp biljek, men Taýýip Erdoğana asla ses

bermerin. Nämüçin? Munuñ iñ yönekey, in gysga we iñ düşnükli bir sebäbi bar. Çünki ol «kenz»-çi. Ýagny wezipe ygtyýarlygyny ulanyp, pul we baýlyk toplaýar. Mundan lider bolmaz. Musulman lider bolmag-a beýlede dursun. Munuñ yzyna düşmek dürs däl. Munuñ bilen ara çäk goýulmagy gerek. Muña gylyç çekilmegi we «seniň şunuñ bilen dogrularys!» diýilmegi gerek. «Sen näme etjek bolýarsyň?» diýmek gerek. Özem bu adam söwdagär. Hemişeki söwdagär ýagny. Ilki öz işlerini edýär, soň wagty galsa halkyň işlerine seredýär. Onuñ aýaly-da söwdagär. Olam dek oturanok. Hassahanalary açýar, ondan aksiýa, mundan aksiýa. Bu näm boluş? Söwdagärdenem bir lider bolarmy, gardaşym? Döwlet, ýagny millet siziň maşgalaňyzyň ýedi puştunyň ýaşayşyny pensiýa çykansoňam goragy astyna alypdyr. Birinji derejeden pensiýa prosedurasy eliňizde. Saglygy goraýyş hyzmatyndan bilime çenli bar zat size mugtuna hyzmat edýär. Döwletiň uçary bilen syýahat edýärsiňiz, döwletiň ložmanynda oturmaga hukugyňyz bar, emriňizde ýaşyryn hak-heşdekler bar, o bar-bu bar, garaz... Şindi siziň ýene mätäçiligiňiz bolup biler? Sen nämüçin mal toplaýarsyň, näme üçin pul toplaýarsyň? Sen premýer-ministr bolansoň, işden gidenden soňam halk deputatylygyňa galýaň we öňki premýer-ministrlere, halk deputatlaryna berilişi ýaly ölýänçä pul tölenýär. Ýaşayşlary doly kepillige alynan. Şunça ýeňillige kanagat etmän baýlyk toplamagyň näme manysy barka, men düşünemok? Muny yönekey raýat etse «adam ertesiniň gamyny iýýär» diýip bolar. Emma hemme zady gorag astynda bolan bu adam nämüçin dynman pul we baýlyk toplaýarka? Näme etjek bolýarka? Ine, hut şu ýerde-de doýdum-dolmazlyk, açgözlük bar. Birem Hudaýa ynanma meselesinde nogsanlyklary bar.

– Nähili nogsanlyk? Biraz açygrak düşündiräýseňiz?

– Ýagny, bular Hudaýa ynanýandygyny aýdýarlar, emma bil baglap bilenoklar. Ynanýar, yöne bil baglanok. Ynha, olaryň Hudaýa bolan ynanjy. Ýogsam bolmasa Hudaýa ynanmak başga zat. Kuran zol-zol «Gökden ýagmyr ýagar, ýerden ot biter, Allaha ynanyň» diýýär, «Ryzkyňyz kesilmez, Allaha bil baglaň» diýýär, «Allaha

töwekgellik ediň, munuň üçin zat toplamaň» diýýär. Hudaýa bil baglap bilmeýän adam zat toplaýar, özüni gorag astyna almaga jan edýär. Hudaýa bil baglamak, ýagys-ýagmyra, tebigata, nebata (ösümlige) bil baglamak diýmekdir. Ýaşayys bil baglamak diýmekdir. Gytçylyk bolmaz, işleseň bar zat bolar, gam çekme. Şindi zat zat toplaýan bolsaň, başgalaryň zadynyň azalýandygyny aňladýar. Ýer ýüzünde tebigy deňagramlylyk bardyr we bu düzgün deňligiň üstünde gurulypdyr. Kimdir biri bir ýerde gereginden artyk zat toplaýan bolsa, başga biriniň zadynyň kemelýändigini görkezýär. Ýazgyt, kysmat, nesibe – bular Kuranyň deňlikçi düşüňjeleridir. Emma häzirki «öli» Kurany teswirleýişleri bilen bu düşüňjeleri ters terjime edip, onuň hakyky manysynyň üstüni gömdüler.

– Siziň üns bererlikli bir tankydy belligiňiz bar, «möjekler bilen hüjüm edip, guzular bilen mäleşýärler» diýipdiňiz. Näme diýmek bu?

– Hökümet hemişe ikiýüzli hereket edýär. Mysal üçin, Neşet Ertaşyň setirlerini okaýarsyňyz, emma Neşet Ertaş ölmänkä «eger yzynda bir halta un goýan bolsam, günä iş etdigimdir. Meni mazara goýmanka şol bir halta uny paýlaň» diýipdi. Şindi siz Neşet Ertaşyň setirlerini okaýarsyňyz, onda soň ýaly ýaşamagy-da, soň ýaly ölmegi-de başaryň! Eýse Taýýip Erdogan aradan çykanda yzynda näçe halta uny galarka? Sen şindi Neşet Ertaşyň setirlerini okaýan bolsaň, onuň ölümi-hä şeýle, pygamberimiziňkiden (s.a.w) tapawudy yok... Pygamberimizem (s.a.w) şular ýaly görnüşde aradan çykypdy. Yzynda towuga ýüklärlük zady yokdy. Iň soňky ýedi dirheminem öz eli bilen paýlapdy. **«Men ýedi dirhemimem bolsa, Rebbiniň huzuryna mülkiýet bilen çykasym gelenok»** diýipdir.

Şonuň üçin meniň pikirimçe, eger öte geçmeýän bolsam, bu iňňän ajaýyp ölümdir. Ol bulary ulanýar, emma olaryň ýaşayşy ýaly ýaşamaýar. «Malam ýalan, mülkem ýalan» diýen bolýarsyň, emma ömrüň mal-mülk toplamak bilen geçýär. Özem Neşet Ertaş döwletiň sungat işgärine berýän paýyndan yüz öwren adam. Şonuň üçinem ony soňky ýoluna ugradanda döwlet derejesinde çäre

geçirmegiň hajaty ýokdy. Oňa döwlet apparatyndan adamlar gatnaşmaly däldi. Gatnaşýanam bolsalar, iň yzky hatarlarda durmalydy. Şonuň üçin jynazasy-da ýoýuldy. Şindi AKP-niň daşarky syýasatyna göz aýlasaňyz, bularda-da şol bir zady görersiňiz. Mysal üçin, kongrese **Emin Jemaýel** gatnaşdy we alkyslandy. Emin Jemaýel kim? Ysraýylda «Sabra» we «Şatilla» teraktlaryny amala aşyran «Falangist» partiýasynyň şol wagtky başlygy. Ýagny, «Sabra» we «Şatilla» teraktlarynyň syýasy sebäpkäri. Ony kongrese çagyýarsyňyz we ony adamlar el çarpyp garşyýaýar. Bu näm boluş, bu niçik lahana turşusy? Ine, «möjekler bilen hüjüm edýärler, guzular bilen mäleşýärler» diýen sözümiň manysy şu. Hem o tarapdan görünip, hem bu tarapda bolmak. Hem goşgusyny okaýar, hem onuň ýaly ýaşamaýar.

– Daşarky syýasat gürrüňini has giňişleýin düşündiräýseňiz?...

– Kiçijik mysal bereýin, häzir diýýändirler: «Saňa PKK hakynda ýigrimi dört sagatlap maglumat berjek». Munuň öwezine-de «Owganystana gidip, «Talibana» garşy uruşmaly bolarsyň» diýýär. Hökümetem muna lepbeý diýýär. Häzir türk esgerleri Owganystanda «Taliban» awyna – jady awyna çykdy. Eýýäm birküç günün içinde on sekiz adam wepat boldy. Obalara dökülýärler, talibanlar bar diýip, gan dökýärler. Amerikanlar türk esgerlerini ol ýerde hut şu maksat üçin ulanýar. Türk esgeriniň Owganystanda dynnym ýaly abraýy galan bolsa, bolanjasynam şeýdip dökýärler. Siriýany alanda-da şeýle. Türkiýäni Siriýa sokjak bolup jan edýärler. Muňa garşylyk bergilerimize garaşyk eden bolýarlar. «Ýene pylança kredit berip bilerin» diýen bolýarlar, pylan-pysmydan... Amerikanlar seni ulanmasa, seniň peýdaňy görmese, saňa ýeke köpük pulam bermeyär, seniň bilen salama-da sataşmaýar, seniň ýüzüňe-de seretmeyär. Eger olar saňa PKK hakynda maglumat berýän bolsa, garşylygynda hakynatutma killerlik etmegiňi isleýär. Olar seni Siriýa sokmak üçin «bergileriňe garaşyk ederin» diýýär. Günbatarlylaryň edähedi şeýle, gardaşym. Bulara ynam edip, ham-çam bolarlygy barmy? Meniň pikirimçe, AKP hökümeti kyblasyny ýitiripdir. Ýüpden boşanan däli öküz ýaly haýsy

ugura gitjegini bilenoklar. «BDP-ny deňimiz hasap edemzok» diýýär, ertesi günü «Ymralyda gepleşiklere başlap bileris» diýýär. Birisi Diýarbekiriň içeri işler müdiriniň beýanatyna arka durýar, başga bir ýanda Taýýip Erdogan çykýar «oň ýaly zat ýok» diýýär. Kelleleri buýr-bulaşyk, näme etjeklerini bilenoklar. Häzirki wagtda Türkiýede eradaly syýasat ýok.

– Häzir syýasatyň üns merkezinde esasan täze konstitusiýa, prezidentlik sistemasy we referendum çekişmeleri bar. Siziň pikiriňizçe bu zatlaryň soňy nähili şekillenerkä?

– Men häkimiýeti syýasy nukdaýnazardan şeýleräk tankyt edýärim: Döwletiň çemeleşmelerini üýtgedenoklar, öz çemeleşmelerini döwletleşdirýärler. Munuň iň aýdyň mysaly, Taýýip Erdoganyň syýasy etsem-petsemлерidir. Ýagny, sistemany öz bähbidi üçin üýtgetmäge synanyşýar. Hatda konstitusiýabam özi üçin üýtgedýär. Hasaplary şu: Konstitusiýada Prezidentiň partiýasynyň bolmagy baradaky maddalary aýyrjak bolýarlar. Şeýlelikde Taýýip Erdogan Prezident bolanda, partiýasy-da bolar. Prezident dolandyryşyň başy bolandygy üçin hökümet ýygnaqlaryna-da başlyklyk etmäge hukuk gazanar. Ýene biraz ygtyýarlygyny artdyrmak bilen birlikde, awtomatiki ýagdaýda ýarym başlyklygy eline alar. Ministrler kabineti Prezidentiň ýolbaşçylygynda jemlener. Premýer-ministrem Prezidentiň kömekçisi ýaly bolup galar we partiýaly prezidentlik bilen birlikde ýarym başlyklyk sistemasyna geçdikleri bolar. Şindi bu nämäni aňladýar: öz syýasy gelejegi üçin sistemany üýtgetmegi aňladýar. Diňe öz ykbaly üçin. Hawa, sistemanyň üýtgedilmegi hökmany şert, emma bu bir şahsyň ykbaly üçin üýtgedilmeli däl. Mundan owal Turgut Özalım şeýtjek bolupdy. «Sistemanyň şu-şu taraplary men bolmanda-da üýtgedilmegi hökmany» diýmeli. Ýagny, döwletiň çemeleşmeleriniň üýtgedilmegi lazıym, «ýurduň bähbidi üçin iň dogrusy şudur» diýilmegi lazıym. Bulary pikirlenenok, ilkinji nobatda özüniň näme boljagyny pikir edýär. Bu öte ýalňys.

– Antikapitalist musulman ýaşlar barada näme aýdyp biljek?...

– Bu ýaşlar öňden bäre şu meselelere kelle döwýän, çykalga gözleýän ýaşlardyr. Emma olar bu garşylyklaryny yslam atmosferasynda ýeterlik gozgap bilenoklar. Gozgan ýagdaýlarynda-da, näletlenýärler. Çünki yslam gatlaklary olaryň garşylyk bildirýän zatlaryna garşylyk bildirenoklar. Meselem, olaryň iň uly garşylygy **kapitalizm**. Aýratynam “kapitalizm Allanyň duşmanydyr” diýen pikire gol ýapýarlar. Musulmanlaryň aglabasynyň kapitalistleşýändigini, kapitalizme tarap taýyp gidýändigini görýärler. Dini jemagatlaryň ählisiniň dawasynyň otuz ýyllyk göreşiň soňunda kapitalizme abdest (täret) aldyrmak bilen tamamlanandygyny görýärler. Bugün seredip görseňiz, milli aňyýet şeýle, AKP şeýle, dini jemagatlaryň, nurjularyň köpüsi şeýle. Müsürde «İhvan-ı Müslümin» («Musulman doganlar») guramasu şeýle, Päkistandaky «Jemaat-i İslami» («Yslam jemagaty») guramasy şeýle. «Hamas» we «Hizbullah» guramalary-da şeýle. Şamçyragyň geregi ýok, ýoluň soňy belli. Şeýlelikde näme bolar öýdýäňiz, kapitalizme garşy yslam dünýäsinde sagdyn alternatiwa ýok. Jümle dini jemagatlaryň göreşi harçlyklardan artan-süýşen haýyr-sahawatlara arkaýyn bolup edilýän dini janypkeşliklerden ybarat. Bolany, başga zat ýok.

Şindi bärde täze uguryň üstünde işlenýär. Bu ýaşlar taýýarlan manifesti bilen dini jemagatlara ýüzlenýär: indi deňiz gutardy, gury ýer görnüp başlady. Özüňizi atyp biljek ýeriňiz ýok. Bizi mundan beýläk aldap bilmersiňiz. Şonuň üçinem biz özümize bu ugury saýlap alýarys. Birinji mesele şu. Kapitalizme garşy çykmak. Siziň ram bolan, şypba-ýapys bolan zadyňyza garşy çykýarys. Düýp garşylygyň şundan başlamagy gerek. Şonuň üçinem antikapitalist çagyryşlary edip şular ýaly manifest taýýarladylar. Meniňem bu manifeste goşandym boldy. Menem onuň mazmunyna öz pikirlerimi goşdum we manifest çap edildi. Munuň netijesinde-de «Kapitalizme garşy göreş» kružoklarynyň gurulmagy müwessa bilindi. Nesip bolsa, bu asylly başlangyç ýaşlaryň toplumlaýyn hereketine öwürüler.

– Kružogyň adynyň «Sowuk uruş» döwründe ABŞ-nyň täsirinde gurulan «Kommunizme garşy göreş» kružoklarynyň adyny

ýatlatmagynyň aýratyn bir manysy barmy?

– Hawa, bu biraz «Kommunizme garşy göreş» kružoklaryny ýatladýar, emma düýbünden başgaça. Bu, bir manyda ygtybarlylygy dikeltmegi (iade-i itibar) we mirasy ret etmegi (redd-i miras) aňladýar. Taryhy waka.

– Bir tarapdan alanda «Kommunizme garşy göreş» kružoklarynyň döreden netijesi dälmi, şumatly garşylyklaryň çeşmesi?

– Bärde munuň düýbünden tersine bir erada bilen muňa garşy çykylyar. Ýagny, «Kommunizme garşy göreş» kružoklarynyň antitezisi formasynda. Bärde üns bermeli zat, kapitalizme garşy göreş kružoklarynyň dini gatlaklardan gelýän adamlar tarapyndan gurulmagydyr. Bu Türkiýede ilkinji gezek bolýar. Şol bir wagtyň özünde, meň pikirimçe bir bir milatdyr (öwrülişik sepgidi) we üns berilmäge mynasypdyr. Muny çepçi (kommunist) gatlaklardan gelýän ýaşlar edenok, gaýtam tersine, «Kommunizme garşy göreş» kružoklaryndan ýetişenleriň çagalary, hatda agtyklary edýär. Bu, üstünde birentek jedeli ediljek ýagdaý. Manifesti bilen, «Kapitalizme garşy göreş» kružoklary bilen Türkiýäniň birnäçe ýerinde ýaşlarymyz oýanar we aňyýetimizde öwrülişik bolup geçer diýip umyt edýärin. Öz hanasynda akmaga başlan hereketimiz gün geçdikçe dolup-daşjakdyr we bizden soňky geljeklere hemişelik miras bolup galar.

– Bu herekete hususanam çepçilerden «synpy göreşe zyýan etjekdigi» barada tankydy belliklere we «yslam many-mazmun taýdan kapitalizme garşy çykyp bilmez» diýen ýaly seslenmelere nämeleri aýdyp biljek?

– Bu diýseň ýalňys pikir. Türkiýedäki synpy göreş gaýtam indi «antikapitalist musulmanlaryň» pikirleri bilen öz mynasyp ornuny tapar. Has owal «kabeller» ýalňys çatylypdy. Pikir edip görüň, gelmişek bolşewik gelip, «Hudaý barmy, ýokmy?» jedelini edýär. Muny çepçilerimiziň arasynda edenlerem boldy. Garamaýak adamlaryň arasynda «Hudaý barmy, ýokmy?» jedelini etmegiň hiç

hili manysy ýok. Şonuň üçin bu göreşiň ugry indi ýoluna gitse gerek.

Meniň ene-atam iki zady ýerde görse alyp öperdi we ýokary galdyrardy: birinjisi Kurany-Kerim, ikinjisi-de çörek. Alla, çörek, erkinlik... Şindi bu düşüňjeler bir ýere jemlendi. Hakyky göreş indi başlaýar.

• ALLA KÄBEDE DÄL, «MÜLK INKIŇKIDIR!» DIÝIP GYGYRÝANYŇ WYŽDANYNDA!

– Premýer-ministr Erdogan, ýalňyşmaýan bolsam, 2009-njy ýyldaky Bütindünýä suw forumunyň öňüsyndaky bir çykyşynda «Allanyň suwuny pula öwürýäris» diýipdi. Munuň yzysüre Türkiýäniň ähli suwly-çeşmeli dereleri hususy firmalaryň ygtyýaryna berildi. Ýaşaýan jülgelerinde siz aýtmyşlaýyn «Hudaýa bil baglap» we özgelere mätäç bolman ýaşaýam adamlar ir bilen örende öňlerinde duran traktorlary, iş maşynlary gördüler. Birdenem il-halkyň agaýana ýaşap ýören şol jenneti jülgeler hususy firmalaryň gözegçiligine geçdi, suwly çeşmeler kyrk dokuz ýyllygyna olara berildi. Allanyň suwuny pula öwürmek, ynha, şu döwrüň kartinasyny görkezýän düşünje diýip hasaplasa bolar. Bu barada siz nämeleri düşüňärsiňiz?..

– “Allanyň suwuny pula öwürýäris” diýmek, göýä, özbaşyna akyp ýatan we «hiç zada ýaraman ýatandygy» aýdylýan suwuň üstünden bent gurup, suw elektrik beketlerini gurup, pula öwürýäris diýmekligi aňladýar. Emma, hakykatda bu şeýlemikä? Ýok. Bu, Allanyň suwuny kimdir birilerine peşgeş berýäris diýmekdir. Allanyň suwy özbaşyna akýan wagtynda, bolmanam ähli halk peýdalanýar. Bu hemmeleriň, jümle ýaşaýyşyň peýdasyna. Eger sen il-halkyň bähbidi üçin, hususylaşdyrmazdan halkyň peýdasyna jemgyýetçilik hyzmatyny edýän bolsaň we mundanam halk peýdalanýan bolsa, onda, gep gutardy. Diýmek, sen Allanyň nygmatyny deňgyraňly ýagdaýda zähmet siňdirip jemgyýete paýladygyň bolýar. Emma sen beýdeňok ahyryn! Sen munu hususy firmalara kyrk dokuz ýyllap kärendesine berýärsiň. Özem olaryň birtopary daşary ýurt firmalary. Şeýdeniňizde Allanyň suwy şol firmalaryň hususy zady boldugy bolýar. Siz muny şeýtmek bilen,

Allanyň mülkünden ogurlaýarsyňyz. Allanyň suwuny pula öwürmek, köpüsi daşary ýurt firmalary bolan daşary ýurtlulara kyrk dokuz ýyllap ulanmaga bermek – «Allanyň suwuny gelmişeklere peşgeş berýäriň» diýmekdir. «Alyň, muny ulanybam, ýene biraz baýaň» diýmekdir. Beýtmäge hiç kimiň haky ýok. Diňe Allanyň suwy däl, Allanyň topragy-da şeýle. Tebigy baflyklary, magdanlary-da şeýle...

Pygamber «üç zat ortalykdyr» diýýär: howa, suw we toprak. Bular jemgyýete degişlidir, ortalykdyr. Bular almaga ýa satmaga degişli däl, girdeji çeşmesine öwürmeli däl. Bu meselede diňe halkyň bähbidine gönükdirilen jemgyýetçilik işini etse bolar. Meselem, suwy daglardan şähre çekip, halkyň peýdasyna akdyrsyn. Bu eýýäm jemgyýete edilen hyzmatdyr. Şu nukdaýnazardan alanda suw mugt bolmaly. Halys bolmanda çykdaýjysy näçeräk bolan bolsa, şol çykdaýjylaryň ýerini dolmak üçin belli bir derejede belli bir wagta çenli tölegli etse bolar. Ýöne ony käbir toparlara girdeji çeşmesi edip bermekden saklanmak lazym. Tebigy gaz we kömür ýataklarynyň, topragyň hususy eýeçiligi bolmaz. Meniň pikirimçe ähli gozgalmaýan emläkleriň sanawyna girýän ýerler ýatyrylmaly. Bir ýeri gozgalmaýan emläklere degişli edip, «bärsi meňki» diýýärsiňiz. Bular ýaly zat bolmaz. Soň ol ogluňa galýar, ogluňdanam agtygyňa. Yslamyň ilki döwürlerinde ýer eýeçiligi diýen zat bolmandyr. Ýer Allaňkydyr. Tutuş Ýer şary Allaňkydyr. Ýer ony işläp bejereniňkidir, suw içeniňkidir, howa dem alanyňkydyr.

– Ýöne bulary aýdýanlary kommunistlikde aýyplaýarlar...

– O nämäň kommunisti, gardaşym? Pygamber şu üç zadyň ortalykdygyny aýdýar. Pygamberiň sözi bu. Pygamberiň sözüne kommunist diýýän bolsaňyz, onda pygambere-de kommunist diýiň. Pygamberimiziň döwründe şular ýalydy, emma wagtyň geçmegi bilen taladylar. Galyberse-se, Allanyň suwuny pula öwürmäge hiç kimiň haky ýok. Bu liberallar musulmanlara diýseň erbet täsir etdi. Meniň pikirimçe, bir raýat Edirnedan başlap Karsa çenli ýurduň islendik ýerine, giň ýollarda döşüni gerip syýahat etmeli we hiç bir şekilde onuň ýoluny kesip, pul

almaly däl. Şindi sen Edirnededen Karsa çenli gitseň, azyndan on ýerde ýoluňy kesip senden ýol pajyny alýarlar. Barmaly ýeriňe barýançaň kör-köpük pulsuz galýarsyň. Ýeri, ir wagtlar ýol kesip pul alýana näme diýilýän eken? Garakçy diýipdirler. Häzir bu garakçylygy döwletiň özi edýär. Bularyň hemmesi jemgyýetçilik hyzmatydyr. Sen şonsuzam salgyt toplap otyrsyň ahyryn. Nirä gidýär bu salgytlar? Şindi gidiň-de, telekeçilerden sorap görüň muny. Salgyt barsyny salyp, ejelerini dula bakdyrýarlar, görgülileriň! Bular daşarky güýçleriňem eli bilen «döwlet» diýilýän bir mahluk döredipdirler, biz bolsa bu açgöz mahlugy doýurmaga mejbur edilipdiris. Eger bu mahlugy doýurmasaň, başyna musallat bolup inilýär we pul, pul, pul... Bularyň daşary ýurt firmalaryna gitmeginiň sebäbi nämede?

– Häkimiýetiň ministrleriniň özlerini gopbamsy we başgalara sabyr-takatsyz alyp barmalary halk köpçüliginiň wyždanynda nägileligiň döremegine sebäp bolýandygy barada tankydy bellikleriň artýandygyna şaýatlyk edýäris. Mysal üçin, bir ministr çykyp, suw bendiniň açylyşynda «gapaklar gapana, suwlar tutula!» diýýär. Ýene biri «Çoruh derýasy öňler öz isleýşi ýaly akýardy, mundan soň biziň isleýşimiz ýaly akar» diýmäge het edip bilýär. Ýaşaýyşa we adamzaa garşy görkezilen bu gopbamsylyga nähili garaýarsyňyz?

– Bu gopbamsylyk musulman adama gelişjek zat däl. Tebigat bilen sazlaşykly jemgyýetçilik hyzmatynyň we döwlet maksatnamalarynyň geçirilmegi gerek. Şindi bularyň nusga edinen liberal ykdysadyýeti we ýekebara mülkiýeti tebigata ýara salyp, yza çekdirip, ondan peýda gazanmak düşünjesine garşy çykmagymyz gerek. Bular ýalňyş ýerden görelde alýarlar. Görelde alýan ýerlerinden kiçijik bir detaly aýdyp bereýin: ýalňyşmasam, 2008-nji ýyldy öýdýän, Latyn Amerikadaky ýagys tokaýlarynyň hususlaşdyrylyp başlan wagtynda ýerli halk aýaga galdy. Bir tarapdan seretseň, ýagys-ýagmyr ýagsa, bir ýere üýşürilip, ýerli halka beriljek däl. Ýerli halk suw gerek bolsa, puluny töläp almaly bolýardy. Tokaý bilen birlikde şol

tokaýa ýagan ýagyşy-da, bulutlary-da hususlaşdyrdylar. Şol sebäpli-de, ýerli halk aýaga galdy we bu tolgunşyklar wagty ýigrimi baş adamyň ömür tanapy üzüldi. Birnäçe adamy türmä saldylar. Şol günlerde habar beriş serişdelerine düşen bir detaly hiç haçan ýadyndan çykaryp bilemok, ýerli halk (indeýler) «Mülk Inkiňkidir!» diýip gygyryp, ýörişe çykypdylar. Ink – indeýleriň hudaýy. Ýerli halk «Ýagyş tokaýlary Inkiňkidir, mülk Inkiňkidir! Ol amerikaly hususy firmalara berilmez!» diýip gygyryşýardy. Hut şol günem ysalam geografiýasynda başga bir waka bolup geçdi: Mekgede Kábäniň matasy çalşyldy. Kábäniň matasynyň üstünde 120 kg altyn bar we şol altynlar her mata çalşylanda dabara gatnaşan döwlet ýolbaşçylaryna paýlanýar. Soňra täzedan ýene 120 kilogramly mata Beýtullanyň üstüne örtülýär. Şindi Allanyň öýüne 120 kg altyn asýarsyňyz, köne matadaky altynlary bolsa gelen döwlet ýolbaşçylaryna berýärsiňiz. Näme üçin garyp-gasara, ýetim-ýesire däl? Ýogsam bolmasa Kuran **«altyn toplamak otdur»** diýýär. Kuranyň iň halamaýan zady altyndyr. Pygamberimiz (s.a.w) kenz aýatlary, ýagny, «Toba» süresiniň 34-35-nji aýatlary inende, **“tebbet el kanizun, tebbet el fizza, tebbet ez-zeheb»** («Ýok bolsun hannaslar, ýok bolsun altyn, ýok bolsun kümüş!») diýip gygyrypdyr. Hatda onuň sesine metjidiň ýapraklary titräpdir. Şindi şular ýaly nusgalyk pygamberiň ýurdunda, şular ýaly süräniň inen ýeri bolan Mekgede, Allanyň öýi Kābede altyn toplaýarsyňyz. Hut şol günem indeýler «Mülk Inkiňkidir!» diýip gygyryşýar.

– Bu nämäni aňladýar?

– Şindi bu iki hadysany deňeşdirenimizde men şeýle diýýärim: «Alla nirede?» Alla Kābede däl! Altynyň toplanýan ýerinde Alla bolup bilmez! Alla şol gün Perudaky indeýleriň wyždanyndady! Bütün ýer ýüzi Allañkydyr, bu aýry gep. Emma altynyň, puluň jemlenen ýerinde, döwlet ýolbaşçylarynyň altyn paýlaşýan ýerinde Alla bolup bilermi? Başga bir ýerde adamlar «mülk Inkiňkidir!» diýip gygyryşýar. Muny aýdanymda dindarlar meni ýazgardylar. Men muny simwoliki manyda aýdýaryn. Aýdýanlarym

simwoliki deňeşdirme. Wyždanymyzy orta goýmak gerek, men dogry zady düşündirjek bolup jan edýärim. Şindi sen öňe çykyp sümme tokaýlary hususlaşdyranlary mysal alýarsyň. «Gapaklar gapana, suwlar tutula» diýýärsiň. Bulary-da jemgyýetçilik bähbidi hökmünde agzaňok. Hususy firmanyň eýeçiligine kyrk dokuz ýyllygyna berýärsiň. Dünýäde liberal kapitalistik ykdysadyýet höküm sürýändigini üçin bular tebigaty talaýarlar. Biziň konserwatiwlerimizem bulara ymsynýarlar. Bularyň ymsynarlyk, höwes ederlik tarapy ýok. Bular yslam medeniýetinde bar zat däl.

Gürründeş bolan: Ýusuf ÝAWUZ.

23.01.2012 ý. Odatv.com

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Söhbetdeşlik